

Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova (variantă prefinală)

Noi, jurnaliștii din mass-media, scrisă, audiovizuală sau on-line,

Fiind conștienți că jurnalismul responsabil este posibil doar în condițiile libertății de exprimare garantată și asigurată de dreptul internațional și de cel național,

Conștientizând faptul că jurnalismul responsabil este obligația primordială a profesiei ca răspuns la dreptul publicului de a primi informații veridice, verificate și depline,

Realizând faptul că încrederea publicului față de jurnaliști este o valoare supremă a profesiei,

Hotărâți de a fortifica reputația profesiei prin disocierea de cei care ignoră deontologia jurnalistică și normele concurenței loiale,

Protejând onoarea profesională și independența prin fortificarea mecanismelor de auto-reglementare în scopul asigurării dreptului societății de a primi informații,

Considerând știrile false și mesajele manipulatorii diseminate prin intermediul mass-media drept fenomene nocive și periculoase pentru informarea publicului și pentru democrație,

Condamnând orice încercare de a implica jurnaliștii în activități de partizanat politic sau de mercenariat ideologico-financiar, de război propagandistic sau război informațional de tip trolling,

Apreciind drept crucială solidaritatea profesională și calificând reglările de conturi între jurnaliști prin intermediul mass-media drept acțiuni ce subminează prestigiul profesiei, o discreditează și îi diminuează legitimitatea socială,

Adoptăm acest Cod și ne angajăm să respectăm prevederile lui.

1. Principii generale

1.1 Jurnalistul este persoana fizică, angajată sau neangajată într-o instituție mass-media, care se ocupă cu regularitate de una sau mai multe activități, precum: colectarea informației de interes public din orice sursă relevantă, redactarea și editarea acesteia sub orice formă - text, fotografie, înregistrare video și/sau audio, desen, grafică etc., cu scopul diseminării publice prin intermediul mass-media.

1.2 Jurnalistul își exercită profesia în scopul servirii interesului public, conform propriei sale conștiințe și în acord cu principiile prevăzute în prezentul Cod deontologic.

1.3 Jurnalistul, în exercitarea profesiei sale, trebuie să fie liber și independent.

1.4 Jurnalistul, în exercitarea profesiei sale, nu este în drept să-și asume obligații ce vin în conflict cu profesia de jurnalist.

1.5. Exercițarea profesiei de jurnalist este compatibilă cu:

- participarea la training-uri de profil;
- activități didactice de profil;
- participarea la conferințe, mese rotunde, simpozioane, seminare de profil;
- participarea la anchete, sondaje, studii, evaluări, cercetări de profil;
- participarea în jurii de profil.

1.6 Activitatea profesională a jurnalistului este incompatibilă cu diseminarea mesajelor interzise de lege (discursul instigator la ură, la homofobie, la antisemitism, la discriminare etc.), precum și cu activitatea de propagandă politică, religioasă și de agitație electorală.

1.7 În cazul discursului critic la adresa unei persoane particulare jurnalistul trebuie să acorde prioritate protecției vieții private, iar în cazul discursului critic asupra unei persoane publice - interesului public.

1.8 Jurnalistul, indiferent de ce diplomă de studii deține, trebuie să posede cunoștințe și abilități de profil. Integritatea morală, abilitățile jurnalistice de bază și cultura lingvistică sunt rigori profesionale esențiale pentru jurnalist și pentru jurnalism.

2. Asigurarea acurateții informațiilor

Colectarea și tratamentul informației

2.1 Jurnalistul colectează informație în mod etic și legal. În colectarea informației de interes public jurnalistul se asigură de fiecare dată că între drepturile sale și drepturile persoanelor vizate în produsele sale mediatice există un echilibru rezonabil.

2.2 Jurnalistul întreprinde demersuri pentru a colecta informații din surse credibile și citabile.

2.3 Jurnalistul nu acceptă să colecteze informație de interes public de la deținătorii acesteia contra bani sau contra altor beneficii.

2.3 În procesul de colectare a informației jurnalistul își identifică, de regulă, numele și, după caz, instituția media pe care o reprezintă, prevenind sursa că informația oferită ar putea fi făcută publică. De regulă, jurnalistul își previne interlocutorul, dacă discuția este înregistrată.

2.4 În procesul de colectare a informației jurnalistul nu trebuie să facă abuz de statutul său social sau de oportunitățile profesionale, să exercite presiuni asupra surselor, să le promită sau să le ofere anumite compensații/favoruri.

2.5 Jurnalistul protejează identitatea surselor, în conformitate cu prevederile Legii nr. 64/2010 cu privire la libertatea de exprimare.

2.6 Jurnalistul pune la îndoială orice informație colectată.

2.7 Jurnalistul respectă dorința sursei de informație de a rămâne anonimă și, totodată, își asumă responsabilitatea morală și legală pentru veridicitatea informației făcută publică din surse anonime.

2.8 Jurnalistul trebuie să obțină și să prezinte opinia tuturor părților relevante pentru subiect. Jurnalistul trebuie să demonstreze pluralitatea de opinii, chiar dacă nu este de acord cu acestea.

2.9 Jurnalistul atribuie citatele cu acuratețe. Citatele trebuie să fie exacte, iar în cazul citării parțiale, jurnalistul are obligația de a nu denatura mesajul persoanei citate.

2.10 Jurnalistul pune titluri care corespund conținutului materialului jurnalistic și le evită pe cele care induc publicul în eroare.

2.11 Jurnalistul respectă dreptul de autor. Preluarea fără cost a materialelor jurnalistic se realizează în condițiile stabilite de autor sau de instituția media. În asemenea cazuri, trebuie citată sursa și autorul informației, iar în cazul mass-media online trebuie indicat și linkul direct la sursă. Preluarea integrală se poate realiza doar în condițiile impuse, solicitate, prevăzute de deținătorul drepturilor.

2.12 În procesul de colectare a informației despre proteste, greve, manifestații, tulburări sociale jurnalistul nu se asociază cu organizatorii ori cu participanții. Jurnalistul trebuie să fie ușor de identificat – prin vestă sau prin ecuson cu inscripția ”presa” ori prin alte modalități.

2.13 Jurnalistul tratează cu maximă prudență informația colectată ce vizează teme sensibile, precum drogurile, fumatul, alcoolul, eutanasia, avorturile, legalizarea marijuanei, jocurile de noroc etc.

2.14 Jurnalistul, în exercitarea profesiei sale, nu este obligat să coordoneze cu sursele care au oferit informația varianta finală a materialului jurnalistic ce urmează a fi publicat.

2.15 Jurnalistul, dacă propune propriul produs jurnalistic mai multor instituții mediatice, trebuie să prevină instituțiile respective despre acest lucru.

Verificarea faptelor

2.15 Jurnalistul verifică, de regula, informațiile din cel puțin două surse independente una de alta. Jurnalistul publică doar informațiile pe care, în urma verificărilor, le consideră veridice.

2.16 În cazul în care verificarea informației și a surselor este imposibilă respectiva informație poate fi făcută publică numai dacă nepublicarea ei poate aduce prejudicii societății. În asemenea situație trebuie indicat faptul că informația nu este verificată.

2.17 Jurnalistul ignoră informația dacă, în urma verificării faptelor, aceasta se dovedește a fi falsă, manipuloare sau irelevantă pentru tema abordată. Jurnalistul poate publica informații false dacă acest lucru este relevant interesului public, dar cu indicarea clară a naturii false a informației.

Separarea faptelor de opinii

2.18 Jurnalistul trebuie să facă o distincție clară între fapte și opinii și să nu prezinte opiniile drept fapte.

2.19 Jurnalistul își exprimă opiniile pe o bază faptică pornind de la informații pe care, cu bună credință, le considera adevărate și care, la necesitate, pot fi verificate.

2.20 Materialele de opinie și cele factive trebuie delimitate astfel, încât oricine să poată ușor să facă distincția corespunzătoare între ele.

2.21 Jurnalistul își exprimă opinia în mod onest și etic fără a denatura deliberat fapte sau date.

2.22 Jurnalistul nu prezintă rezultatele sondajelor de opinii drept fapte împlinite. Materialele jurnalistice trebuie să fie însoțite de următoarele informații:

- denumirea organizației care a efectuat sondajul;
- data sau intervalul de timp în care s-a desfășurat sondajul și metoda utilizată;
- dimensiunea eșantionului și marja maximă de eroare;
- beneficiarul sondajului și sursa de finanțare.

2.23 Jurnalistul, în exercitarea profesiei sale, trebuie să asigure un echilibru între dreptul societății de a primi informații de interes public și dreptul mass-media de a prezenta și opinii care pot șoca, jigni sau deranja pe cineva.

Comunicarea comercială/politică

2.24 Interesele comerciale și politice ale proprietarilor de mass-media nu trebuie să conducă la publicarea unor informații distorsionate și manipulative sau la interzicerea/ignorarea informației de interes public.

2.25 Este obligatorie separarea clară a produselor jurnalistice de publicitatea comercială, de subiectele realizate în scop publicitar, de publicitatea politică (electorală). Publicitatea comercială, subiectele realizate în scop publicitar, publicitatea politică (electorală) trebuie marcate distinct și prezentate astfel încât să nu poată fi confundate cu produsele jurnalistice.

2.26 Instituția mass-media, în producerea și/sau difuzarea publicității comerciale, a subiectelor realizate în scop publicitar, a publicității politice (electorale), se ghidează de normele legale în vigoare și de normele prezentului Cod.

2.27 Jurnalistul are dreptul să refuze însărcinarea de a pregăti subiecte publicitare de orice gen, drept argument servind faptul că acestea nu reprezintă obiect al activității jurnalistice.

2.28 Este interzisă informația publicitară mascată, prezentarea informației publicitare fără marcaj sau prezentarea acesteia drept produs jurnalistic.

2.29 Jurnalistul nu utilizează în scopuri publicitare propriul nume sau propria imagine, cu excepția cazurilor, în care fie sunt promovate valori sociale și umanistice prin intermediul mesajelor mediatice, fie sunt promovate propriile produse jurnalistice.

Corectarea erorilor și dreptul la replică

2.30 Jurnalistul are datoria să corecteze erorile factice descoperite în cel mai scurt timp, publicând rectificări, ușor de identificat. Mass-media online, în cazul corectării erorilor, trebuie să specifice că produsul jurnalistic a fost modificat și/sau completat, indicând data modificării/completării.

2.31 În cazul în care descoperă că a publicat o informație falsă sau manipulative instituția mediatică anunță urgent despre acest fapt și elimină respectiva informație cu scuzele de rigoare față de public și, după caz, față de persoana sau persoanele vizate direct.

2.32 Jurnalistul respecta principiul potrivit căruia orice persoană supusă criticii negative are dreptul la replică, prin care să precizeze informația inexactă sau să infirme informația. Dreptul la replică este asigurat doar dacă persoana vizată face referiri la fapte concrete din produsul jurnalistic, replica are dimensiuni rezonabile, nu aduce acuzații împotriva unei terțe părți și este formulată în termeni decenti.

2.33 Replica se publică în cel mai scurt timp și în condiții similare cu cele ale publicării produsului jurnalistic la care se referă.

2.34 Dacă lipsește posibilitatea asigurării dreptului la replică sau dacă persoana vizată renunță la replică, jurnalistul anunță despre acest fapt.

Relațiile cu publicul și administrarea paginilor web oficiale

2.35 Jurnalistul și instituția mass-media întreprind toate demersurile pentru a demonstra publicului deschidere și cooperare.

2.36 Instituțiile mass-media indică adresa, politica editorială, datele de contact, proprietarii/beneficiarii finali și sunt încurajate să publice sursele de finanțare, pentru a asigura transparența.

2.37 Jurnalistul și instituția mass-media încurajează și sprijină jurnalismul cetățenesc.

2.38 Jurnalistul și instituția mass-media adoptă un comportament similar în spațiul real și în cel virtual.

2.39 Instituțiile mass-media, în administrarea paginilor web, precum și a celor de pe rețelele de socializare, nu-și permit și nu acceptă nici din partea publicului, în reacții (comentarii), derogări de la normele legale și cele deontologice.

Clauza de conștiință și cenzură

2.40 Jurnalistul nu acceptă cenzura de orice fel. Nu constituie cenzură acțiunile editorilor sau distribuitorilor de produse jurnalistice, atunci când au la bază motive profesionale.

2.41 Jurnalistul are dreptul să refuze orice însărcinare profesională care contravine legii, eticii profesionale, propriilor convingeri și normelor prezentului Cod.

2.42 Jurnalistul nu acceptă să scrie pentru o altă persoană, să semneze un produs jurnalistic cu numele altei persoane reale sau să semneze un produs jurnalistic al cărui autor nu este.

2.43 Jurnalistul nu poate utiliza în interes personal informațiile pe care le deține.

3. Protecția drepturilor omului

Viața privată

3.1 Jurnalistul este dator să respecte dreptul la viață privată și demnitate al persoanelor, inclusiv al persoanelor decedate.

3.2 Imixtiunea în viața privată este permisă numai atunci când dezvăluirea faptelor urmărește un interes public.

3.3 Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane publice, care exercită o funcție publică, fără consimțământul acesteia, doar atunci când un atare comportament îi afectează capacitatea de exercitare a funcției publice sau există un alt motiv bine întemeiat pentru a oferi societății această informație.

3.4 Jurnalistul relatează despre comportamentul privat al unei persoane private doar dacă acest comportament tulbură ordinea publică sau încalcă drepturile altor persoane.

3.5 Jurnalistul nu furnizează publicului detalii morbide ale crimelor, accidentelor și catastrofelor naturale sau detalii privind tehnicile suicidale. Aceleași reguli se aplică și materialelor vizuale (fotografii, materiale video).

3.6 Jurnalistul respectă intimitatea persoanelor și cere permisiunea de a le fotografia/filma, cu excepția cazului în care acestea se află într-un loc public.

3.7 Imaginile reprezentând nuduri trebuie procesate electronic pentru a nu expune public zonele intime. Excepție fac imaginile artistice.

3.8 Imaginile trebuie să reprezinte realitatea cu acuratețe. Procesarea electronică nu trebuie folosită pentru a crea o impresie falsă asupra persoanelor și evenimentelor. Fac excepție colajele, care trebuie marcate ca atare.

3.9 Imaginile de arhivă sau fotografiile simbol, folosite pentru a ilustra materiale jurnalistice, trebuie să fie marcate corespunzător. Jurnalistul se asigură că imaginile utilizate corespund mesajului materialului jurnalist.

Prezumția de nevinovăție

3.10 Jurnalistul respectă prezumția de nevinovăție și consideră că orice persoană este nevinovată până la pronunțarea unei sentințe definitive și irevocabile împotriva sa.

3.11 În relatările despre investigații penale sau dosare examinate în instanțele de judecată, jurnaliștii vor utiliza un limbaj exact, pentru a nu dăuna participanților la proces.

Protecția persoanelor în situații vulnerabile

3.12 Jurnalistul tratează cu deosebită acuratețe informația colectată despre crime, dezastre naturale, accidente și alte cazuri similare în care cineva suferă prejudicii de orice gen, asigurându-se de fiecare dată că publicarea unei atare informații nu va provoca noi suferințe celor prejudiciați ori celor nevinovați de cele întâmplate.

3.13 Jurnalistul nu dezvăluie identitatea victimelor accidentelor, calamităților, infracțiunilor, cu precădere ale agresiunilor sexuale. Fac excepție cazurile în care există acordul acestora sau al

familiei (când persoana nu este în măsură să-și dea acordul) sau când prevalează interesul public. Jurnalistul va întreprinde toate măsurile pentru a reduce eventualele efecte negative asupra acestor persoane.

3.14 Jurnalistul tratează cu deosebită acuratețe informația colectată de la persoane în stare de șoc sau persoane neajutate, asigurându-se că publicarea informației nu va leza drepturile acelor persoane și va încerca să anticipeze eventualele efecte negative asupra lor.

3.15 Jurnalistul nu profită de starea de vulnerabilitate a persoanelor și de necunoașterea de către acestea a drepturilor și libertăților lor, precum și nu le încurajează să recurgă la acțiuni umilitoare și care lezează demnitatea umană.

Protecția copiilor

3.16 Jurnalistul tratează cu deosebită acuratețe informația colectată despre copii, asigurându-se că publicarea unei atare informații nu va avea consecințe negative (sentimente de frică, chinuri sufletești etc.) asupra acestora.

3.17 Jurnalistul protejează identitatea copiilor implicați în evenimente cu conotație negativă (accidente, infracțiuni, dispute familiale, sinucideri, violență și abuz de orice fel etc.), inclusiv ca martori. Înregistrările audio/video și fotografiile trebuie modificate, pentru protejarea identității copiilor. Fac excepție situațiile în care identificarea copiilor este de interes public și cele în care jurnalistul acționează, cu acordul părinților sau al tutorilor, în interesul superior al minorului.

3.18 Jurnalistul are datoria să țină cont de eventuale efecte negative ale informației asupra copiilor și, prin ceea ce publică, să nu le provoace frică sau suferință.

Toleranță și nediscriminare

3.19 Jurnalistul tratează echitabil toate persoanele cu care intră în contact în exercițiul meseriei sale și nu face discriminări pe criterii de gen, vârstă, etnie, dizabilitate, religie, stare socială, orientare sexuală etc.

3.20 Jurnalistul menționează apartenența etnică, opiniile politice, convingerile religioase, orientarea sexuală și alt gen de informații sensibile ale unei persoane doar când acest lucru este relevant din punct de vedere editorial.

4. Jurnalistul și conflictul de interese

4.1 Jurnalistul nu acceptă bani, cadouri, călătorii plătite, sau orice alte avantaje care îi sunt oferite pentru influențarea actului jurnalistic și a căror acceptare i-ar compromite independența și autoritatea în fața publicului și ar afecta încrederea în jurnaliști, în general.

4.2. Jurnalistul informează publicul dacă a beneficiat de vreo remunerație în afara celei oferite de editorul sau distribuitorul de produse jurnalactice cu care este în relații de muncă sau de creație.

4.3 Dacă un jurnalist participă la deplasări în interes de serviciu, plătite de terțe părți, informează publicul despre acest fapt. În general, jurnalistul evită să participe la evenimente sau deplasări pe cheltuiala surselor. O va face doar dacă altfel dobândirea informației nu este posibilă.

4.4 Jurnaliștii nu sunt subiecții publicității comerciale. Participarea în acțiuni de caritate trebuie făcută astfel încât publicul să știe dacă este o implicare personală sau o susținere redacțională.

4.5 Activitatea profesională a jurnalistului este incompatibilă cu activitatea sa în structurile de administrare ale autorităților publice și organizațiilor politice.

4.6 Deținătorii de funcții în organele puterii de stat care au contribuții în mass-media trebuie să își precizeze poziția oficială atunci când semnează materiale difuzate în presă.

4.7 Dacă este înregistrat drept concurent electoral, jurnalistul nu exercită activitate profesională pe durata campaniei electorale.

4.8 Jurnalistul nu trebuie să folosească în interes personal sau în interesul unor persoane apropiate lui, informația confidențială aflată în posesia sa în virtutea exercitării profesiei sale. Jurnalistul nu folosește platforma mediatică sau instituția media la care lucrează în interes propriu, prin scriere de materiale favorabile unor persoane apropiate, organizații ori instituții și nici materiale îndreptate împotriva unor persoane sau instituții.

5. Tehnici și echipamente speciale de colectare a informațiilor

5.1 Folosirea tehnicilor speciale de investigație jurnalistică (cameră video ascunsă, dictafon mascat etc.) este justificată doar atunci când există un interes public și când informațiile nu pot fi obținute prin alte mijloace.

5.2 Utilizarea tehnicilor speciale de investigație trebuie să fie menționată explicit în momentul publicării informațiilor.

6. Obligații mutuale între jurnalist și angajator

6.1. Angajatorul poate utiliza un material jurnalistic în temeiul unui contract încheiat în formă scrisă cu autorul materialului. Utilizarea materialului jurnalistic în lipsa unui atare contract nu-l scutește pe angajator de obligația de a plăti autorului remunerația corespunzătoare.

6.2 Jurnalistul are dreptul să renunțe la calitatea de autor al materialului jurnalistic și să refuze semnarea lui dacă, în urma redactării, conținutul materialului a suferit denaturări semnificative.

7. Auto reglementare

7.1 Aplicarea acestui Cod revine fiecărui semnatar.

7.2 Anumite norme prevăzute de prezentul Cod pot fi completate/revizuite în funcție de necesități și circumstanțe, cu acceptul tuturor părților interesate.

7.3 Prezentul Cod nu interzice jurnaliștilor să se ghideze și de alte coduri de deontologie și etică profesională, în care pot fi incluse obligațiuni profesionale mai multe și mai rigide.

7.4 Monitorizarea aplicării Codului și examinarea încălcării prevederilor lui revin Consiliului de Presă din Republica Moldova, care emite decizii de constatare și face recomandări.

7.5 În emiterea deciziilor de constatare și în formularea recomandărilor, Consiliul de Presă se ghidează de prezentul Cod.